

Tiết 16. Bài 12

NHẬT BẢN GIỮA THẾ KỈ XIX – ĐẦU THẾ KỈ XX

I. MỤC TIÊU BÀI HỌC

1. Về kiến thức: Sau khi học xong HS có khả năng

- Trình bày được những nội dung chính của cuộc cải cách Minh Trị năm 1868 qua 4 lĩnh vực: Kinh tế, chính trị, quân sự và văn hóa – giáo dục.
- Chứng minh được cải cách Minh Trị mang tính chất của một cuộc cách mạng tư sản.
- Hình thành được khái niệm “cải cách”, “duy tân”.

2. Về thái độ

- Qua bài học HS thấy được vai trò và ý nghĩa của những chính sách cải cách tiên bộ đối với toàn bộ sự phát triển kinh tế xã hội của một nước.
- HS lý giải được tại sao chiến tranh xâm lược thường gắn liền với đế quốc.

3. Về kĩ năng

- Nắm vững được khái niệm “cải cách”.
- Rèn kĩ năng hợp tác, làm việc nhóm.
- Rèn kĩ năng quan sát, sử dụng bản đồ để trình bày và đánh giá các sự kiện trong bài học.

II. CHUẨN BỊ CỦA THẦY VÀ TRÒ:

1. **Giáo viên:** Giáo án, tài liệu tham khảo, máy chiếu projector, máy đa vật thể.

2. **Học sinh:** Đọc trước bài ở nhà

III. TIẾN TRÌNH BÀI HỌC:

1. Ổn định tổ chức:

- Lớp trưởng báo cáo sĩ số, tình hình chuẩn bị bài ở nhà của lớp.

2. Kiểm tra bài cũ:

3. **Bài mới:** Giáo viên giới thiệu bài mới.

Ở những buổi học ngày hôm trước, cô và các em đã cùng nhau tìm hiểu tình hình Ấn Độ, Trung quốc và khu vực ĐNA cuối TK 19 đầu TK XX. Chúng ta thấy bức tranh màu xám xịt ở khu vực này và kể cả Xiêm là 1 quốc gia giữ được độc lập tương đối nhưng thực chất nó chỉ giống như 1 ánh đèn le lói trong đêm tối. Trong bài học ngày hôm nay thì chúng ta cùng nhau tìm hiểu xem liệu ở khu vực châu Á trong khoảng thời gian này có 1 quốc gia nào nổi lên như một điểm sáng thực sự hay không? Bất cứ 1 quốc gia, 1 dân tộc nào muốn tồn tại và phát triển thì luôn luôn phải có sự thay đổi bởi thế giới mà họ đang sống luôn luôn vận động. Nếu họ ko chịu thay đổi, ko chịu vận động theo thời cuộc thì chắc chắn họ sẽ bị tụt lại ở phía sau và bị đào thải ra khỏi xã hội. Và tình hình Nhật Bản từ giữa tk 19 đến đầu tk 20 chính là 1 ví dụ điển hình cho sự thích nghi, điều chỉnh vận động của thời cuộc.

Hoạt động dạy	Hoạt động học	Nội dung ghi bảng
- GV sử dụng lược đồ “Các nước Châu Á” yêu cầu HS lên xác định vị trí của Nhật Bản. <i>? Em biết gì về đất nước và con người Nhật Bản?</i> → GV nhận xét và bổ sung. (Là một quốc đảo hình vòng cung, có	- HS quan sát - 1 HS xác định vị trí và giới thiệu.	

<p>diện tích tổng cộng là 374.000 km², nằm theo sườn phía đông lục địa châu Á. Mệnh danh “xứ sở hoa anh đào”, “đất nước mặt trời mọc”..</p> <p>- GV: Khi tìm hiểu về tình hình NB giữa tk 19 cho đến đầu tk 20 chúng ta tìm hiểu 2 vấn đề cơ bản. Thứ nhất là cuộc Duy tân Minh trị ở NB. Và thứ 2 đó là gđ NB chuyển sang CNDQ. Chúng ta cùng tìm hiểu vấn đề đầu tiên. Đó là cuộc Duy Tân Minh Trị ở NB.</p> <p>- GV yêu cầu HS đọc thầm SGK “từ đầu đến ...giáo dục, quân sự” (SGK-66).</p> <p>? Em hiểu như thế nào về thuật ngữ “Duy tân” và “Duy tân Minh Trị”?</p> <p>- GV nhận xét và giải thích khái niệm “Duy Tân” và “Duy Tân Minh Trị”</p> <p>“<i>Duy Tân</i>” là một phong trào đấu tranh đòi cải cách, thay đổi theo cái mới, cải tiến bỏ cái cũ, cái lạc hậu trong đời sống XH để xây dựng đất nước.</p> <p>“<i>Duy Tân Minh Trị</i>”: là phong trào cải cách do Thiên Hoàng Minh Trị tiến hành năm 1868.</p> <p>- GV giới thiệu ảnh Thiên Hoàng Minh Trị yêu cầu HS <i>trình bày những hiểu biết của mình về Thiên Hoàng.</i></p> <p>- GV mở rộng: Thiên Hoàng Minh Trị hay Minh Trị thiên hoàng là hiệu của hoàng đế Nhật Bản Mútshuhito, vị hoàng đế thứ 122 trong lịch sử Nhật Bản. Ông lên ngôi năm 15 tuổi. “Minh trị” nghĩa là sự cai trị sáng suốt.</p> <p>? Vậy cuộc Duy Tân Minh Trị diễn ra trong bối cảnh lịch sử nào?</p> <p>- GV nhận xét và khẳng định lại: Giống với tình hình chung ở các nước châu Á vào giữa TK XIX, chế độ phong kiến Nhật Bản cũng lâm vào tình trạng khủng hoảng. Sau khoảng hơn 200 năm thống trị của dòng họ Tô-ku-ra-go, đến đầu thế kỉ 19, chế độ PK ở NB đã dần đi vào</p>	<p>- Cả lớp theo dõi SGK.</p> <p>- HS suy nghĩ trả lời</p> <p>- HS trình bày hiểu biết của mình</p> <p>- HS theo dõi SGK và trả lời câu hỏi. HS khác nhận xét, bổ sung</p>	<p>I. Cuộc Duy tân Minh Trị</p> <p>1. Hoàn cảnh:</p> <p>+ Chế độ phong kiến Nhật khủng hoảng nghiêm trọng.</p>
--	---	---

<p>tình trạng bế tắc. Về mặt kinh tế, sự lạc hậu của nông nghiệp đã khiến cho mất mùa đói kém diễn ra liên miên. Trong lĩnh vực công thương nghiệp mặc dù có sáng lạn hơn, với sự xuất hiện của các công trường thủ công ở phía Tây Nam nhưng nó lại bị kìm hãm do tình trạng cát cứ. Về mặt XH lúc này, Nb đang duy trì chế độ đẳng cấp trong xã hội, nhưng chế độ đẳng cấp đã đang gặp nhau thách thức. Đẳng cấp samurai là chỗ dựa của chế độ PK nhưng lúc này đã bị thoái hóa do đời sống khó khăn các mâu thuẫn trong XH phát triển gay gắt. trong đó mâu thuẫn chủ yếu đó là mâu thuẫn giữa các tầng lớp nhân dân lẽ với chế độ PK mạc phủ. Và trong bối cảnh sức đề kháng của NB đang suy giảm như vậy thì các nước TDPT đã đẩy mạnh quá trình gây sức ép, Ép mạc phủ phải mở cửa ở kí kết các hiệp ước bất bình đẳng.</p> <p>- GV mở rộng: Trên quần đảo Phù Tang, Mĩ là kẻ đầu tiên quyết định dùng vũ lực buộc Sô – gun phải mở cửa. Mĩ không chỉ coi Nhật bản là một thị trường, mà còn âm mưu dùng Nhật Bản làm bàn đạp tấn công Triều Tiên và Trung Quốc.</p> <p>? Tình hình trên đã đặt ra yêu cầu gì cho Nhật Bản?</p> <p>- GV: Bối cảnh lịch sử đó đã đặt NB trước 2 thách thức. Thách thức thứ nhất: đó là làm thế nào để đưa đất nước thoát ra khỏi tình trạng khủng hoảng để bắt kịp với xu thế phát triển của thời đại. Và thách thức thứ 2 là làm thế nào để bảo vệ được nền độc lập của dân tộc. Trong hoàn cảnh đó đã xuất hiện 2 con đường để NB lựa chọn. Hoặc là tiếp tục duy trì chế độ phong kiến mục nát giống như ở TQ và nhiều nước ĐNA và trở thành miếng mồi cho CNTD, hoặc tiến hành cải cách để canh tân đất nước. Nhật đã</p>	<p>- HS lắng nghe.</p> <p>- HS trả lời</p> <p>- Đại diện nhóm 1 lên trình bày. Cả lớp lắng nghe.</p>	<p>+ Chủ nghĩa tư bản phương Tây nhòm ngó, xâm lược.</p> <p>➔ 1/1868: Cải cách Minh Trị Duy Tân được tiến hành.</p> <p>2. Nội dung</p>
--	--	--

lựa chọn con đường cải cách. Và căn cứ vào tình hình TG, khu vực cũng như tình hình tổng nước thì NB đã quyết định lựa chọn con đường thứ 2 đó là mạnh dân tiến hành cải cách canh tân đất nước. Vì vậy, 1/1868, cải cách Minh Trị Duy Tân được tiến hành.

→ GV ghi bảng.

- **GV:** Vậy Cải cách Minh Trị duy tân được tiến hành với những nội dung nào? Chúng ta cùng bước sang mục 2.

- **GV:** Ở tiết học trước cô đã giao nhiệm vụ cho nhóm 1 về tìm hiểu nội dung cải cách Minh Trị Duy Tân. Sau đây cô xin mời đại diện nhóm 1 lên trình bày phần chuẩn bị của nhóm mình.

- **GV:** Cô cảm ơn phần trình bày của nhóm 1. Nhóm 1 đã trình bày rất đầy đủ và sáng tạo nội dung của cải cách Minh Trị thông qua sơ đồ tư duy.

- **GV:** Thông qua phần trình bày của nhóm 1 và thông tin phần in nhỏ trong SGK trang 67, chúng ta sẽ tiến hành làm bài trong phiếu học tập.

Lĩnh vực	Nội dung cải cách
Kinh tế	
Chính trị- xã hội	
Giáo dục	
Quân sự	

-> **GV thu và chữa 1 phiếu học tập.**
? Em có nhận xét gì về những cải cách trên?

→ **GV:** Cải cách được tiến hành trên nhiều lĩnh vực như: kinh tế, chính trị- xã hội, văn hóa, giáo dục, quân sự. Và là những cải cách tiên bộ, theo con đường TBCN.

? Những cải cách trên đã đem lại điều gì cho nước Nhật?

-> **GV** chốt và ghi bảng: Như vậy, từ 1 nước phong kiến lạc hậu, nhờ cuộc Duy

- HS tiến hành thảo luận nhóm trong 3 phút.

- **HS** trả lời câu hỏi.

- **HS** trả lời câu hỏi

- HS lắng nghe.

- *Cải cách được tiến hành trên nhiều lĩnh vực như: kinh tế, chính trị- xã hội, văn hóa, giáo dục, quân sự.*

- *Cải cách tiên bộ, theo con đường TBCN.*

→ *Kết quả: Thoát khỏi nguy cơ trở thành thuộc địa, phát triển thành một nước tư bản.*

Tân Minh Trị, Nhật Bản đã thoát khỏi nguy cơ trở thành thuộc địa, phát triển thành một nước tư bản công nghiệp. Vì vậy, Nhật có sức cuốn hút mạnh mẽ đến các nước châu Á noi theo.

- **GV phân tích** ảnh hưởng của cuộc cải cách Nhật Bản tới phong trào giải phóng dân tộc ở phương Đông đầu TK XX. (trích dẫn câu nói của học giả Nguyễn Hiến Lê)

- GV: Đầu thế kỷ XX, ở Việt Nam thời là thuộc địa của Pháp, một bài thơ mang tên "Á Tế Á ca" (Bài ca châu Á) được sáng tác. Bài "Á Tế Á ca" tôn vinh cuộc cải cách dưới triều vua Minh Trị và cho rằng người châu Á, đặc biệt là người Việt cùng xứ Đông Dương nằm dưới ách thống trị của Pháp nên noi theo cuộc cải cách này. (Đọc đoạn thơ)

- Trung Quốc: *cuộc vận động Duy tân do Lương Khải Siêu và Khang Hữu Vi.*

- Việt Nam: *Trào lưu cải cách Duy tân cuối thế kỉ XIX: Nguyễn Trường Tộ, Nguyễn Lộ Trạch. Các cuộc vận động Duy tân của Phan Bội Châu, Phan Châu Trinh đầu thế kỉ XX.*

- **GV: (HD trải nghiệm)**

- **GV yêu cầu HS làm việc nhóm.**

+ Hình thức: 4 nhóm.

+ Câu hỏi thảo luận: *Theo em, cuộc Duy Tân Minh Trị có phải là một cuộc cách mạng tư sản không? Tại sao?*

- Yêu cầu 1 nhóm lên trình bày sản phẩm, chiếu power point đáp án, nhận xét phần trình bày và thu sản phẩm các nhóm còn lại.

-> GV chốt và ghi bảng: (theo sơ đồ)

+ lãnh đạo: liên minh tư sản quý tộc.

+ mục đích: đưa nước Nhật thoát khỏi tình trạng phong kiến lạc hậu, bảo vệ

- **HS** thảo luận theo nhóm

- Đại diện 1 nhóm trình bày sản phẩm.

→ *Tính chất: là cuộc cách mạng tư sản.*

<p>độc lập dân tộc. song người thực hiện cải cách lại là một ông vua phong kiến.</p> <p>+ Hình thức: cải cách, canh tân đất nước.</p> <p>+ kết quả: Thoát khỏi nguy cơ trở thành thuộc địa. Phát triển thành 1 nước tư bản công nghiệp. Phát triển theo con đường CNTB.</p> <p><i>(Năm 1868, chấm dứt chế độ phong kiến, thành lập chính quyền của quý tộc tư sản – đứng đầu là Thiên Hoàng Minh Trị.</i></p> <p>+ <i>Những cải cách “Âu hóa” về hành chính, kinh tế, tài chính, văn hóa giáo dục mang tính chất tư sản rõ rệt.)</i></p> <p>- GV: gợi mở đề HS rút ra được, so với cuộc CMTS ở Âu Mĩ, cuộc cách mạng ở Nhật bản có điểm nổi bật:</p> <p>+ <i>Cuộc CM do liên minh quý tộc tiến hành.</i></p> <p>+ <i>Đưa đất nước Nhật thoát khỏi nguy cơ trở thành thuộc địa, chuyển sang giai đoạn CNDQ.</i></p> <p>- GV chuyển ý: Cải cách Minh Trị đã làm thay đổi bộ mặt của Nhật Bản, từ một quốc gia phong kiến cuối thế kỉ XIX, đầu thế kỉ XX đã phát triển theo con đường tư bản chủ nghĩa và trở thành một nước đế quốc. Vậy quá trình đó diễn ra như thế nào, chúng ta cùng tìm hiểu mục II: Nhật Bản chuyển sang CNDQ.</p>	<p>- HS lắng nghe.</p>	
<p>- GV yêu cầu HS làm việc nhóm:</p> <p>Nhóm 1,2: Nhật bản chuyển sang giai đoạn đế quốc chủ nghĩa trong hoàn cảnh nào?</p> <p>NHóm 3,4: ? Những biểu hiện về kinh tế chứng tỏ NB chuyển sang giai đoạn ĐQCN?</p> <p>Nhóm 5,6: ? Đặc điểm của đế quốc NB? Vì sao NB là một nước châu Á lại thoát khỏi số phận một nước thuộc địa, trở thành một nước đế quốc?</p>	<p>- HS đọc SGK.</p> <p>- HS theo dõi SGK trả lời.</p> <p>- 1 HS: đọc thông tin trên máy. Cả lớp theo dõi.</p> <p>- HS trả lời.</p>	<p>II. Nhật Bản chuyển sang CNDQ.</p>

-> **GV** mời đại diện các nhóm trình bày.

-> **GV** chốt kiến thức phần hoàn cảnh.
NB chuyển sang gđ CNDQ trong bối cảnh sau: thứ nhất đó là nhưng thành công của cuộc Duy tân Minh trị từ giữa TK 19 đã giúp NB xóa bỏ những rào cản PK mở đường cho CNTB phát triển. Thứ 2 đó là thắng lợi của NB trong cuộc chiến tranh Trung – Nhật 1894 – 1895 đã mạng lại cho NB khoản chiến phí khổng lồ và nguồn của cải lớn lao mà NB cướp bóc được. Điều này đã thúc đẩy nền kinh tế NB phát triển nhanh chóng.

-> **GV** chốt kiến thức phần biểu hiện.

Trong 30 năm cuối thế kỷ XIX, chủ nghĩa tư bản phát triển nhanh chóng ở Nhật. Quá trình công nghiệp hoá đã kéo theo sự tập trung trong công nghiệp, thương nghiệp và ngân hàng. Nhiều công ty độc quyền xuất hiện như Mit-xui, Mit-su-bi-si... có khả năng chi phối lũng đoạn cả kinh tế lẫn chính trị ở Nhật Bản.

- **GV giới thiệu vài nét về công ty độc quyền Mít- Xui thông qua đoạn tư liệu:** Lúc đầu là một hãng buôn ra đời vào TK XVII, ngày càng phát triển và cho vay lãi. Vì tích cực ủng hộ Nhật hoàng nên được nhiều đặc quyền. Vào đầu TK XX, nó đã nắm nhiều ngành kinh tế lớn, quan trọng như khai mỏ, điện, dệt.... Nó chi phối đời sống xã hội đến mức như một nhà báo kể lại: (chiếu máy).

-> **GV** chốt kiến thức phần đặc điểm
Nhật Bản có tham vọng xâm chiếm các nước khác không kém các nước Phương Tây. Vì vậy, Nhật Bản được gọi là CNDQ quân phiệt hiếu chiến.

- **GV chuyển ý:** Đứng trước sự hiếu chiến của NB thì nhân dân NB có cam chịu không? chúng ta cùng bước sang

- HS theo dõi.

- HS quan sát và xác định

- HS trả lời

* Hoàn cảnh:

+ Cải cách Minh Trị thành công.
+ Thắng lợi trong chiến tranh Trung – Nhật.

*Biểu hiện:

- Kinh tế tư bản chủ nghĩa phát triển mạnh
+ Đẩy mạnh công nghiệp hóa, tập trung công nghiệp, thương nghiệp, ngân hàng.
+ Sự ra đời của các công ty độc quyền: Mít sui. Mít su bi si.
- Đẩy mạnh chính sách bành trướng, xâm lược

*Nhận xét: Nhật Bản là chủ nghĩa đế quốc phong kiến quân phiệt, hiếu chiến.

III. Cuộc đấu tranh của nhân dân lao động Nhật

mục III. - GV: Vì đây là phần nội dung giảm tải, cô sẽ không giới thiệu trên lớp. Do đó, cô yêu cầu các em về nhà tự đọc và tìm hiểu mục III.		Bản. (đọc thêm)
---	--	----------------------------------

- **Hoạt động 3: Sơ kết bài học:**

Như vậy, trước đây Nhật Bản là một nước phong kiến, song nhờ thực hiện cải cách Minh Trị Duy Tân nên không chỉ thoát khỏi số phận một nước thuộc địa mà trở thành nước tư bản. Điều đó chứng tỏ cải cách Minh Trị là sáng suốt và phù hợp. Chính sự tiến bộ sáng suốt của một ông vua anh minh đã làm thay đổi vận mệnh của dân tộc, đưa Nhật Bản sánh ngang với các nước phương Tây trở thành đất nước có ảnh hưởng lớn đến châu á. và nhanh chóng tiến lên chủ nghĩa đế quốc mang tính quân phiệt hiếu chiến. Vậy với việc một số nước trên thế giới chuyển sang giai đoạn chủ nghĩa đế quốc đã ảnh hưởng như thế nào đến tình hình thế giới. Chúng ta sẽ tìm hiểu ở bài học sau.

- **Hoạt động 4: Củng cố - dặn dò:**

- Củng cố: Trò chơi “Tìm những bí ẩn sau những cánh hoa”

Luật chơi: + Có 1 bông hoa 4 cánh, mỗi cánh được đánh số thứ tự từ 1-4. Ẩn sau mỗi cánh hoa là 1 câu hỏi.

+ Mỗi HS được chọn một cánh hoa tùy ý. Trả lời đúng mỗi câu, HS sẽ nhận được một phần quà. Nếu bạn nào trả lời sai thì bạn khác được quyền trả lời tiếp.

+ Trả lời đúng hết 4 câu hỏi-> Trò chơi kết thúc.

Câu 1: Cuộc cải cách Minh Trị Duy Tân được tiến hành vào thời gian nào?

Câu 2: Kết quả của cuộc cải cách Duy Tân?

Câu 3: Quá trình Nhật Bản chuyển sang giai đoạn CNDQ là gì?

Câu 4: Đặc điểm của CNDQ Nhật Bản?

- Dặn dò: Học bài và trả lời các câu hỏi trong SGK.

+ Đọc trước bài 13: “Chiến tranh thế giới thứ nhất (1914-1918).

+ Suru tầm tư liệu, tranh ảnh về cuộc chiến tranh thế giới thứ nhất.

Tiết 16. Bài 12

NHẬT BẢN GIỮA THẾ KỈ XIX – ĐẦU THẾ KỈ XX

I. Cuộc Duy tân Minh Trị

1. Hoàn cảnh:

+ Chế độ phong kiến Nhật khủng hoảng nghiêm trọng.

+ Chủ nghĩa tư bản phương Tây nhòm ngó, xâm lược.

→ 1/1868: Cải cách Minh Trị Duy Tân được tiến hành.

2. Nội dung

- Cải cách được tiến hành trên nhiều lĩnh vực như: kinh tế, chính trị- xã hội, văn hóa, giáo dục, quân sự.

- Cải cách tiến bộ, theo con đường TBCN.

→ Kết quả: Thoát khỏi nguy cơ trở thành thuộc địa, phát triển thành một nước tư bản.

→ Tính chất: là cuộc cách mạng tư sản.

II. Nhật Bản chuyển sang CNĐQ.

* **Hoàn cảnh:**

+ Cải cách Minh Trị thành công.

+ Thắng lợi trong chiến tranh Trung – Nhật.

***Biểu hiện:**

- Kinh tế tư bản chủ nghĩa phát triển mạnh

+ Đẩy mạnh công nghiệp hóa, tập trung công nghiệp, thương nghiệp, ngân hàng.

+ Sự ra đời của các công ty độc quyền: Mít sui. Mít su bi si.

- Đẩy mạnh chính sách bành trướng, xâm lược

***Nhận xét:** Nhật Bản là chủ nghĩa đế quốc phong kiến quân phiệt, hiếu chiến.

III. Cuộc đấu tranh của nhân dân lao động Nhật Bản.

(đọc thêm)